

Curriculumplanner burgerschap

Module 1

De visie en doelen m.b.t. burgerschap

Module 2

Aanknopingspunten tussen burgerschap en het kwalificatiedossier

Module 3

Inrichting burgerschapsonderwijs

Module 4

Schets herontwerp burgerschapscurriculum

Module 5

Vorbereiding implementatie

Hier brengt u de huidige uitgangspunten voor uw burgerschapsonderwijs beknopt in kaart. Daarvoor kunt u (indien aanwezig) de volgende bronnen gebruiken:

Visie

Leerdoelen

De volgende vragen kunnen als inspiratie dienen voor het beschrijven van de visie. Wat is het doel van burgerschap? Wat moet het voor de student opleveren als leerdoel, als bijdrage aan de kennis/vorming? Wat is hierover vastgelegd? Hiervoor kunt u de OER en/of de studiegids gebruiken

Noteer de visie van uw school en team en de leerdoelen voor burgerschap in onderstaande velden.

Schoolvisie

[illegible]

Hier brengt u met behulp van het kwalificatiedossier (KD) de mogelijke koppelingen met burgerschap in kaart. Gebruik daarbij:

De politiek-juridische dimensie

Markeer in de tekst aanknopingspunten voor aansluiting met het kwalificatiedossier en noteer de koppeling in de tabel.

De politiek-juridische dimensie betreft de bereidheid en het vermogen om deel te nemen aan politieke besluitvorming. Hierbij gaat het om de participatie in formele zin (stemmen bij officiële verkiezingen) en meer (inter)actieve vormen van betrokkenheid bij besluitvorming op verschillende politieke niveaus (Europees, landelijk, regionaal, gemeentelijk, buurt). Maar ook om actuele, meer op issues gerichte vormen van politieke participatie, zoals duurzaamheid, veiligheid, internationalisering, ondernemerschap, interculturaliteit en levensbeschouwing. Hiervoor is nodig dat een deelnemer inzicht heeft in de onderwerpen die voor hem van belang zijn en waarover politieke besluiten worden genomen, in de verschillende meningen en opvattingen die erover bestaan en in de verschillende belangen die daarbij een rol spelen. De deelnemer (h)erkent de basiswaarden van onze samenleving, leert omgaan met waardendilemma's (zoals seksuele diversiteit) en hanteert de basiswaarden als richtlijn en uitgangspunt in zijn meningsvorming en bij zijn handelen. De deelnemer heeft kennis over en inzicht in de volgende onderwerpen die bij de politiek- juridische dimensie aan bod komen:

- ▶ de kenmerken en het functioneren van een parlementaire democratie, de rechtsstaat en het rechtssysteem
- ▶ de rol van de overheid
- ▶ de belangrijkste politieke stromingen en hun maatschappelijke agenda's
- ▶ de rol en de invloed op de politieke besluitvorming van belangengroeperingen en maatschappelijke organisaties
- ▶ de invloed van de Europese Unie op het Nederlandse overheidsbeleid en daarmee op de Nederlandse samenleving
- ▶ de rol en de invloed van de (massa)media

Kerntaak	Werkproces	Kennis en vaardigheden

3

Module 2. Aanknopingspunten tussen burgerschap en het kwalificatiedossier

Markeer in de tekst aanknopingspunten voor aansluiting met het kwalificatiedossier en noteer de koppeling in de tabel.

De economische dimensie

De **economische dimensie** is in twee deelgebieden uitgesplitst:

1. de bereidheid en het vermogen om een bijdrage te leveren aan het arbeidsproces en aan de arbeidsgemeenschap waar men deel van uitmaakt;
Hierbij gaat het om het adequaat functioneren op de arbeidsmarkt en binnen een bedrijf en om het verantwoord handelen op de consumptiemarkt. Voor het adequaat functioneren op de arbeidsmarkt en binnen een bedrijf is nodig dat een deelnemer zich algemeen aanvaarde regels en standaard (bedrijfs)procedures eigen maakt en zich daaraan houdt. De deelnemer kent de rechten en plichten van de beroepsbeoefenaar en stelt zich collegiaal op.

- ▶ de maatschappelijke functies en waardering van arbeid
- ▶ de factoren die van invloed zijn op de bedrijfscultuur
- ▶ de arbeidsverhoudingen in Nederland
- ▶ de rol en de invloed van branche- of vakorganisaties
- ▶ de rol van de overheid op het gebied van arbeid

Kerntaak	Werkproces	Kennis en vaardigheden
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Markeer in de tekst aanknopingspunten voor aansluiting met het kwalificatiedossier en noteer de koppeling in de tabel.

▶ **2.** de bereidheid en het vermogen om op adequate en verantwoorde wijze als consument deel te nemen aan de maatschappij.
Voor het functioneren als kritisch consument is nodig dat een deelnemer weet hoe hij informatie over producten en diensten kan verzamelen om een weloverwogen keuze te kunnen maken. Hij heeft inzicht in zijn eigen wensen in relatie met zijn financiële speelruimte. En het is nodig dat hij bij de aanschaf van producten en diensten afwegingen kan maken met betrekking tot maatschappelijke belangen zoals duurzaamheid en gezondheidsaspecten. De deelnemer heeft kennis over en inzicht in de volgende onderwerpen die bij de economische dimensie aan bod komen.

- ▶ de verzorgingsstaat en de consumentenmarkt
- ▶ de belangrijkste principes van budgettering
- ▶ kenmerken van duurzame consumptie en productie
- ▶ de rol en de invloed van consumentenorganisaties
- ▶ de invloed van de media op het bestedingspatroon van consumenten

Kerntaak	Werkproces	Kennis en vaardigheden
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
— —	— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Module 2. Aanknopingspunten tussen burgerschap en het kwalificatiedossier

De sociaal-maatschappelijke dimensie

De sociaal-maatschappelijke dimensie heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Het gaat hier om het adequaat functioneren in de eigen woon- en leefomgeving, in zorgsituaties en in de school; om de acceptatie van verschillen en culturele verscheidenheid.

Om adequaat te kunnen functioneren in de sociale omgeving is het nodig dat de deelnemer de aspecten van breed geaccepteerde sociale omgangsvormen kent en deze kan toepassen in verschillende situaties. De deelnemer heeft inzicht in de kenmerken van verschillende culturen. In zijn opvattingen en gedrag toont hij respect voor culturele verscheidenheid.

De deelnemer heeft kennis over en inzicht in de volgende onderwerpen die bij de sociaal- maatschappelijke dimensie aan bod komen:

- ▶ de grondrechten en plichten in Nederland
- ▶ kenmerken van de verschillende (sub)culturen in Nederland
- ▶ kenmerken van - en oorzaken van spanningen tussen - verschillende (sub)culturen en bevolkingsgroepen in Nederland
- ▶ kenmerken van ethisch en integer handelen
- ▶ het doel en de invloed van sociale en professionele netwerken

[illegible]

Markeer in de tekst aanknopingspunten voor aansluiting met het kwalificatiedossier en noteer de koppeling in de tabel.

Vitaal burgerschap

De dimensie vitaal burgerschap heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om te reflecteren op de eigen leefstijl en zorg te dragen voor de eigen vitaliteit als burger en werknemer.

Hierbij gaat het om de zorg voor de eigen vitaliteit en fitheid. Daarbij is een belangrijke taak om de juiste afstemming te vinden tussen werken, zorgen (voor jezelf en voor anderen), leren en ontspannen.

De deelnemer heeft kennis over en inzicht in de volgende onderwerpen die bij de dimensie vitaal burgerschap aan bod komen:

- ▶ de kenmerken van een gezonde leefwijze waaronder de nationale norm gezond bewegen en de aard,
- ▶ plaats en organisatie van gezondheidsbevorderende activiteiten in de samenleving en het arbeidsproces.
- ▶ Om zorg te kunnen dragen voor de eigen gezondheid is het nodig dat de deelnemer
- ▶ zich bewust is van zijn eigen leefstijl,
- ▶ gezondheidsrisico's van leefstijl en werk in kan schatten,
- ▶ op basis daarvan verantwoorde keuzes kan maken en activiteiten onderneemt die bijdragen aan een gezonde leefstijl. Het gaat naast bewegen en sport ook om aspecten als voeding, roken, alcohol, drugs en seksualiteit

Module 2. Aanknopingspunten tussen burgerschap en het kwalificatiedossier

Kritische denkvaardigheden

Voor de cohorten vanaf 2016 is het van belang dat mbo-scholen aandacht besteden aan het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden van de studenten. Onder kritische denkvaardigheden wordt verstaan:

- ▶ informatie (-bronnen) op waarde weten te schatten en daarbij onderscheid kunnen maken tussen argumenten, beweringen, feiten en aannames;
- ▶ het perspectief van anderen kunnen innemen;
- ▶ kunnen nadenken over hoe eigen opvattingen, beslissingen en handelingen tot stand komen

[illegible]

Module 3. Inrichting burgerschapsonderwijs

Hier markeert u eerst de huidige inrichting van uw burgerschapsonderwijs en vervolgens de gewenste situatie.

Volg onderstaande stappen. Werk eerst individueel en bespreek daarna met team of werk eerst in tweetallen bespreek daarna in team.

Stap 1 Markeer met een (gele) markeerstift per rij de typering(en) die het best pas(t)(sen) als bij de huidige situatie. Vindt u geen passende omschrijving, dan noteert u de situatie in de lege kolom ‘anders’.

Stap 2 Markeer met een (groene) markeerstift per rij de gewenste typering(en) voor de toekomst. Kies de best passende omschrijvingen of een zelf geformuleerde omschrijving die u invult in de lege kolom ‘anders’.

Stap 3 Maak in de laatste kolom een top 5 van gewenste situaties en vul dit bij de betreffende rijen in (1 = hoogste prioriteit, etc).

Organisatie	1 sturing	Docent, zelfstandig, alleen werkzaam voor burgerschap, evt. voor meerdere teams	Docent is lid van een team beroepsonderwijs en is alleen werkzaam voor burgerschap	Docent is beroepsvak-docent bij een team beroepsonderwijs en verzorgt ook burgerschap	Docent is als AVO docent (NL/MVO/Rek) verbonden aan team beroepsonderwijs	Anders, nl:	Prioriteit
	2 uitvoering	Geïntegreerd onderdeel van een geïntegreerde onderwijsaanpak (bijvoorbeeld met vakoverstijgende projecten)	Projectmatige/modulaire aanpak waarbij afstemming inhoud/volgorde afhankelijk is van route van de beroepsgerichte projecten/modules	Gedeeltelijk geïntegreerd, bijvoorbeeld met BPV opdrachten	Losse leerlijn met eigen gekozen volgorde in een onderwijs omgeving met projectgerichte of vakgerichte aanpak		
Vormgeving	3 planning	Doorlopende leerlijn (wekelijks) gedurende deel van de opleiding	Doorlopende leerlijn (wekelijks), gedurende de gehele opleiding	Gedeeltelijk geïntegreerd, bijvoorbeeld met BPV opdrachten	Projectgericht x keer per jaar, gedurende de gehele opleiding		
	4 materiaal	Ingekochte methode van uitgeverij	Ingekochte methode met toevoeging eigen opdrachten/ projecten en/ of gastlessen	Eigen ontwikkeld materiaal	In externe samenwerking gemaakte projecten / lessen		
	5 inkleuring	Sectorspecifiek	Niveau gebonden	Leerweg specifiek (BOL of BBL)	Leeftijdspecifiek		
Inhoud	6 aanpak	Onderwijs ingedeeld per dimensie van burgerschap, kritische denkvaardigheden niet geïntegreerd	Dimensiegericht, kritische denkvaardigheden geïntegreerd	Dimensie overstijgend, kritische denkvaardigheden niet geïntegreerd	Dimensie overstijgend, kritische denkvaardigheden geïntegreerd		
	7 flexibiliteit	Geen flexibiliteit, het programma ligt vast	Flexibel, gedeeltelijk ruimte om in te haken op maatschappelijke incidenten	Geheel flexibel aanbod, afhankelijk wat er speelt actuele ontwikkelingen, of vragen studenten	Student kiest zelfstandig of met coach of docent burgerschap vanwege persoonlijke leerdoelen		
	8 context	Persoonlijk georiënteerd	Beroepsvakgericht georiënteerd	Maatschappijbreed georiënteerd	Aansluiting op LOB		

Aantekeningen:

Module 4: Schets herontwerp burgerschapscurriculum

Uitkomsten van module 3

Opleidingsprogramma/grof ontwerp leerplan van het beroepsonderwijs inclusief AVO en BPV programmering

De inhoud van het onderwijsprogramma is vastgelegd voor de duur van de opleiding. Dat kan in de vorm van projecten, thema's en/of een vakkenstructuur zijn. Mogelijk is hierbij ook zichtbaar welke kerntaken/werkprocessen het betreft.

Volg onderstaande stappen.

Stap 1 Omschrijf in het bovenste deel van de tabel in kernwoorden de inhoud van het geplande beroepsonderwijs per periode van leerjaar 1.

Stap 2 Vul het onderste deel van de tabel in met kernwoorden voor de inhoud van het burgerschapsonderwijs in dezelfde periodes per leerjaar. Gebruik daarbij de gewenste situatie(s) zoals ingevuld in module 3.

Stap 3 Maak duidelijk of er sprake is van afstemming/integratie op deelonderwerpen tussen het beroepsonderwijs en burgerschap, of dat er sprake is van een zelfstandige (losse) leerlijn burgerschap. Een combinatie is ook mogelijk.

Tip! Voor de omschrijving van het burgerschapsonderwijs kan gedacht worden aan thema's, onderwerpen die deel uitmaken van een dimensie, of een gehele dimensie.

Tip! Deze werkwijze invullen voor alle leerjaren (werkblad is alleen leerjaar 1)

Periode	P1	P2	P3	P4	P5
KD kt/wp/ projecten/ thema/ vakken/					
Ned					
Eng					
Rek					
Bpv					
Lob					
Anders					
Burgerschap	Afstemming/ Integraal:	Losse leerlijn:	Afstemming/ Integraal:	Losse leerlijn:	Afstemming/ Integraal:
Dimensies/ thema's					

Aantekeningen:

Module 5: Voorbereiding implementatie

Hier werkt u aan een plan van aanpak voor een (eventuele) herziening van het curriculum burgerschap. Wie gaat wat doen en wanneer? Gebruik daarbij:

Volg onderstaande stappen.

Stap 1 Formuleer kort hoe uw burgerschapsonderwijs er in de huidige situatie uit ziet. Welke van de drie typering is het meest van toepassing en wat zijn de voor- en nadelen van deze situatie (voor uzelf, de student en/of de organisatie).

Stap 2 Formuleer kort hoe uw burgerschapsonderwijs er in de gewenste situatie uit ziet. Welke van de drie typering is daarop het meest van toepassing en wat zijn de voor- en nadelen van die situatie (voor uzelf, de student en/of de organisatie).

Stap 3 Maak een plan van aanpak. Ga van uw top 5 in de matrix (module 3) na wat een passende actie is, wie die kan uitvoeren, wanneer dat gebeurt en wat de uitkomst is.

Tip! De ‘status’ van deze stap is informeel, vanuit het perspectief van de invuller. Bespreking in het team, de organisatie is nodig om tot echte implementatie over te gaan.

Stap 1 Typering huidige situatie (werkblad 3):

- ▶ Integraal onderdeel beroepsonderwijs
- ▶ Afstemming met beroepsonderwijs
- ▶ Losse leerlijn

Overige kenmerken (korte omschrijving), zoals voor- en nadelen van deze situatie.

Stap 2 Typering gewenste situatie (werkblad 3):

- ▶ Integraal onderdeel beroepsonderwijs
- ▶ Afstemming met beroepsonderwijs
- ▶ Losse leerlijn

Overige kenmerken (korte omschrijving), zoals voor- en nadelen van deze situatie.

Wat is nodig om van de huidige naar de gewenste situatie te komen? Vul onderstaande tabel in voor de 5 hoogste prioriteiten uit de matrix (werkblad 3).

Stap 3 Invullen tabel

Onderwerp uit de matrix	Wat (actiepunt)	Wie	Wanneer	Resultaat
1:				
2:				
3:				
4:				
5:				
10				